

De etymologie van skiën

Gerbrand Bakker

Skiën. Op lange, smalle latten van bergen afsuizen. Oostenrijk is voor Nederlanders hét skiland, hoewel Frankrijk de laatste jaren fors oprukt (maar daar is de *après-ski* 'na-ski' weer niet zo fijn, hoor ik wintersportvakantiegeers wel verzuchten, hoewel het woord in Frankrijk uitgevonden lijkt te zijn). Het woord heeft echter een Noordse oorsprong. In het Nederlands kennen we de ski sinds het einde van de negentiende eeuw. Dat is niet verwonderlijk, want in die tijd gingen we niet massaal op vakantie. In de betere kringen ging men op reis, en dat vooral met een opvoedkundig doel.

Het Noorse *ski* betekent 'lange, smalle sneeuwschaats'. "Vandaar," schrijft Jan de Vries in zijn etymologisch woordenboek, "een uitspraak *sjie*." In het Oudnoors was de vorm *skið* (een *ð* is een stemhebbende d, als de *th* in het Engels *the* 'de') en was de betekenis 'platte lat, sneeuwschaats/-schoen'. Het Oudhoogduits kende *skît* het Oudfries *skîd* en het Oudengels *scîd*, alle drie 'gespleten stuk hout'. Het woord is een afleiding van het werkwoord *scheiden*, en daardoor verwant met woorden als *schijten*, *scheel* en *schede*.

Uit het zelfstandig naamwoord ontstond het werkwoord *skiën*. Ook tegenwoordig hoor je soms (oudere?) (deftige?) (snobberige?) mensen nog wel *sjïen* zeggen. Het is typisch een woord dat leidt tot zogenaamde hypercorrectie. In delen van Nederland waar het doodnormaal is om skapen, skool en skilderen (schapen, school, schilderen) te zeggen, kan men bij een 'uitheems' woord als *skiën* plotseling in de war raken. Op de een of andere manier klinkt de *k* de spreker dan als onbeschaafd in de oren. Dat lost men op door met een stalen gezicht *schïen* te zeggen. (Nb: ik heb zelfs wel eens een Westfries *bioschoop* horen zeggen.)

Dan nu een aantal dingen die je kunt doen op ski's, om te beginnen met *langlaufen*, dat toch ook een Noordse oorsprong moet hebben. Maar het is een Duits woord. Het is de verkorting van *Skilanglauf* 'langeafstandslap op ski's'. Het 'spoor' waarin gelanglaaft wordt heeft wel weer een Noordse oorsprong: *loipe* komt van het werkwoord *løpe* 'rennen', een woord dat verwant is aan ons *lopen*.

Slalom 'afdalings met hindernissen' is een samenstelling van het Noorse *slade* 'hellend' + *lom* 'pad'. Een slalom is

een 'hellend pad'. Naast de slalom is er de Giant Slalom (die wij vertaald hebben in 'reuzenslalom') en zelfs de Super Giant Slalom. Ik heb me altijd afgevraagd wat *Super G* betekende. Ik bedien mezelf door dit stukje te schrijven: het is de afkorting van de Super Giant Slalom.

Durfals met elastieken knieën pakken een zogenaamde *buckelpiste* (vaak zwart): een afdaling met zeer vele, niet al te hoge hopen sneeuw. *Buckel* is het Duitse woord voor 'bochel'. In het Engels wordt in plaats van *buckel* liever gesproken van *mogul*. Dat woord heeft niets van doen met *Mogol* 'Koning van Delhi; iemand met veel macht' (Perzisch *moghol* 'Mongool'), maar waarschijnlijk met een Noors woord *mugjo*, waarvan de vrouwelijke vorm *muga* is, 'hoop, heuvel'.

Wat al deze verschillende manieren van afdalen en skitochten gemeen hebben, is de *piste*. Een woord dat zeker in verband met *skiën* en sneeuw zeer toepasselijk is. Het woord is via het Franse *piste* en Italiaanse *pista* afgeleid van een Italiaans werkwoord *pistare* 'stampen'. Uiteindelijk van het Latijnse *pistare*, een frequentatief van *pi(n)sare* 'fijnstampen'. Want ja, hoe veel verse sneeuw er 's nachts ook valt, als de hele horde toerskiërs er de volgende dag overheen gaat, blijft er weinig rulle sneeuw over. Als je uitsluitend in verse, rulle sneeuw wilt *skiën* (lekker fris aan je gezicht!), zul je toch echt off-piste moeten gaan (met als gevaar lawines, verstikking en de eeuwige sneeuwvelden).

Tot slot een koddig weetje: de hoofdstad van de Noorse provincie Telemark (van de binding en de landing) heet Skien.